İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi
Journal of the Human and Social Science Researches
[2147-1185]

[itobiad], 2020, 9 (4): 28/47

Hokand Hanlığı Hanedanı ve Meşruiyet Temelleri

Hokand Khanate Dynasty and Underpinnings of Legitimacy

Zebiniso KAMALOVA

Dr. İstanbul Ticaret Üniversitesi Rektörlük Proje Yönetimi Koordinatörlüğü Uluslararası Kıdemli Araştırmacı

Dr., Istanbul Commerce University

zebinisokamal@gmail.com

0000-0001-7703-0011

Makale Bilgisi / Article Information

Makale Türü / Article Type	**:** Araştırma Makalesi / Research Article
Geliş Tarihi / Received	**:** 23.08.2020
Kabul Tarihi / Accepted	**:** 09.10.2020
Yayın Tarihi / Published	**:** 15.10.2020
Yayın Sezonu	**:** Özel Sayı
Pub Date Season	**:** Special Issue

Atıf/Cite as: Kamalova, Z . (2020). Hokand Hanlığı Hanedanı ve Meşruiyet Temelleri . İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi , 9 (4) , 28-47 . Retrieved from http://www.itobiad.com/tr/pub/issue/57171/784193

İntihal /Plagiarism: Bu makale, en az iki hakem tarafından incelenmiş ve intihal içermediği teyit edilmiştir. / This article has been reviewed by at least two referees and confirmed to include no plagiarism. http://www.itobiad.com/

Copyright © Published by Mustafa YİĞİTOĞLU Since 2012 – Istanbul / Eyup, Turkey. All rights reserved.

Hokand Hanlığı Hanedanı ve Meşruiyet Temelleri

Öz

Türk Devlet Teşkilatında Meşruiyet meselesi mekân ve zaman içerisinde kendi telakkisine bağlı bir şekilde değişiklik göstermiştir. Meşruiyet anlayışında en önemli kurum devletin bizzat kendisini temsil eden hükümdar ve hanedan ailesiydi. Türkistan'da devletçilik geleneğine göre iktidar sahiplerinin Cengiz Han soyuna dayanması veya Emir Timur'a bağlanması son derece önem arzetmiştir. XVIII. yüzyılın ilk yarısında Cengiz Han varisleri olduklarını iddia eden aslında Cengiz Han kanını taşımayan Türk boyları Türkistan Hanlıklar tahtına el koymuşlardır. Hokand Hanlığı'ndaki muktadir sülale Ming'lerdi. Hükümdarlık konusunda hâkim olan anlayışa göre saltanat başındaki sülalenin Cengiz soyundan gelmek veya bu soya akraba olmak şartını zorlamıştır. Farklı durumlarda soyağacı yardımıyla veya teorik hikâyeler sayesinde saltanat haklarını meşru kılma yolları aranmıştır. Altın Beşik hikâyesi Hokand Hanları soyunu Zahireddin Muhammed Babur üzerinden Timur'a ve onun üzerinden Cengiz Han'a bağlayan bir rivayettir. Timur figürü Türkistan tarihinde özel bir öneme ve konuma sahiptir. Makalede bu hikâyenin gerçekleri veya gerçek olmayanları üzerinde durulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Türkistan, Hokand Hanlığı, Meşruiyet, Altın Beşik hikâyesi, Ming Hanedanı.

Hokand Khanate Dynasty and Underpinnings of Legitimacy

Summary

The issue of legitimacy in the Turkic State Organization has changed in space and time depending on its own concept. The most important institution in the understanding of legitimacy was the ruler and dynasty family representing the state. According to the tradition of statism in Turkestan, it is extremely important that the rulers are based on the lineage of Cengiz Han or are affiliated with Emir Timur. In the first half of the XVIII century, Turkic tribes, who claimed to be the heirs of Genghis Khan but who did not carry the blood of Genghis Khan, seized the throne of Turkestan Khanates. The Ming family was powerful in the Kokand Khanate.

According to the dominant understanding of the rulership, the descendants at the top of the reign have to comply with the condition to come from Cengiz's lineage or to be related to this lineage. In different situations, ways to legitimize the rights of royalty were sought with the help of family tree or theoretical stories. The Golden Crib story is a narration that connects the

descendants of Kokand Khan to Zahirdin Mohammed Babur and Timur via him. Timur's figure has special importance and position in the history of Turkestan. The paper will focus on the facts or unrealities of this story.

Keywords: Turkestan, Kokand Khanate, Legitimacy, Golden Crib story, Ming Dynasty.

Giriş

Meşruiyet meselesi her devrin kendi medeniyet anlayışına göre vuku bulmuştur. Otoriter meşruiyet devletlerin ve toplumların mensup olduğu mekân ve zaman içinde kendi telakkisine bağlı bir şekilde değişiklik göstermiştir. Üç bin yıla yakın geçmişe sahip olan Türk Devletçiliği tarihinde geleneksel Türk meşruiyet anlayışı üstündür. Ona göre en önemli kurum devletin bizzat kendisini temsil eden hükümdar ve hanedan ailesiydi. İktidar sahiplerinin nesepleri Aşina soyuna dayanması, Oğuz Kağana bağlanması, kut sahibi olması,[*] "Hakanlar Hakanı Alp Er Tonga"[*] soyundan gelmesi onların tahtta kalmasında son derece önem arzetmiştir (Kafesoğlu, 2013, 239-248.). Hun İmparatorluğunda hem ana hem de baba tarafından hanedan kanı taşıyan prensler veliaht statüsünde olurken, Göktürk İmparatorluğunda "Ülüş"[*] sistemi getirilmişti (Gumilev, 2002, 149-150).

Hâkimiyetin ilahi menşeli olduğu fikri daha önceki Türk Devletlerinde olduğu gibi İslam'dan sonra kurulan bütün Türk Devletlerinde de devam etmiştir. İslâmi meşruiyet anlayışı çerçevesinde keramet, kutsal rüyalar ve bazı sembollerle bu meşruluk perçinlenmiştir. İktidarı ele geçirenler hâkimiyetlerini güçlendirmek, tebaasına kabullendirmek için kendi söylemlerini de ürettiler. Karahanlı Devleti'nin hükümdarı Satuk Buğra Han'ın rüyasında Hz. Muhammed'i görüp onu küffara karşı cihad etmekle görevlendirilmesi veya Osmanlı Devleti'nin kurucusu Osman Gazi'nin rüyasında göğsünden bir çınar ağacının çıkıp altı kıtaya yayılması söz konusu meşruiyet kazandıran söylemlere örnek teşkil eder (Temizkan A. ve Aktaş E.,

[*]Kut sahibi olmak – Tanrıdan geldiği kabul görülen yönetme hakkına sahip olmak. Hükümdarın tayin edilmesindeki metafizik öge kut olarak adlandırılıyordu.

[*]840 yılında Uygur Devletinin yıkılışı üzerine Bilge Anucur Kadır Han, "Hakanlar Hakanı Alp Er Tonga" soyundan geldiklerini ileri sürer. İlk Müslüman Türk devleti olarak bilinen Karahanlı Devleti'ni kurar. Alp Er Tunga – tarihte kim olduğu ve hangı yıllarda yaşadığına dair net bir bilgi bulunmamaktadır. Oğuz Kağan'ın bir başka versiyonu olduğu söylemler mevcuttur. Bkz. Necef, Ekber N., Karahanlılar, Selenge Yayınları No:23 Tarih Dizisi, No:16, İstanbul, 2005, s. 131.

[*]Uluş sistemine göre hanedanın bütün üyeleri ortak olarak veliaht konumundaydı. Aralarından en iyisi devlet meclisi tarafından hükümdar olarak seçiliyordu. Bu nedenle taht kavgası ortaya çıkıyordu.

2010). Kutadgu Bilig meşruiyeti vatandaşlık sözleşmesine benzer bir anlayışla izah eder. Devletin vatandaşa karşı sorumlulukları olduğu gibi vatandaşın da devlete karşı sorumlulukları olmuştur (Yusuf Has Hacib, 1998). Bu sorumluluğun ilk aşaması yöneticinin yönetilenlerce kabul görülmesi, tebaa üzerinde iktidar sahibini meşru kılan haklı gerekçenin mevcut olmasıydı.

İslâm'la birlikte bazı dinî kurallar, nasslar meşruiyetin temel dinamikleri arasında yer aldı, ancak yorumlanırken ortaya çıkan farklılıklar bazı kırılmalara yol açtı. Selçuklular Sünnî İslam anlayışını resmi devlet ideolojisi olarak benimseyip bunun üzerinde meşruiyet temellerini kuvvetlendirdiyseler, Safevî Türk Devleti Şiilik üzerinde iktidarının meşruiyetini kazanmış ve siyasi mezhepçilikle ötekilere karşı devletin birliğini temin etmeye gayret etti.

Türk Devletçilik tarihinde iktidar sahiplerinin bir soylu hanedana mensup olması meşruiyet açısından önemli olsa da Emir Timur Türk Devlet tarihinde bir istisna olarak kendi iktidarını meşru göstermek çabasına girmeden Çağatay Hanlarının soyundan gelen birisini devletin başına koyarak hâkimiyetini garantiye almıştır.

Türkistan Hanlıklarında Meşruiyet Temelleri

XV. yüzyılın sonunda Emir Timur'un Cengiz oğulları mirası üzerine kendi ismiyle kurduğu büyük saltanat, taht kavgaları neticesinde evlatları tarafından parçalanarak çöküşüne doğru ilerlemiş ve yavaş-yavaş yerini yine Cengiz Han boyundan gelen hanedanlar devralmışlardır (Alan H., 2007; Samarkandi A., 2008). Merkezî otoritenin zayıf düşmesi sonucunda XVI. yüzyılın başında ilk önce Buhara Hanlığı (1501-1920) (1747'den itibaren Buhara Emirliği) sonra Hive Hanlığı (1511 – 1920) teşkil oldu ve Cengizî soyundan gelen hanedan mensupları hükümet başına geldi. XVIII. yüzyılın ilk yarısında Hanlıklar arası rekabet, sürekli yaşanan gerilim ve devlet içindeki siyasî dağınıklık merkezî hâkimiyeti zayıflatmış, neticede hükümdarlık el değiştirmiştir. 1740 yılında Nadir Şah Afşar'ın Türkistan yürüyüşü sonrası Türkistan'da boyların hükümdarlık dağılımı şu şekilde ortaya çıkmış oldu: Buhara'da Mangıtlar, Şehrisebz'de Kenegesler, Öretepe, Hisar ve Şadman'da Yüzler, Cizak'ta Kırklar, Miyankal'da Hitay Kıpçakları, Fergana'da Mingler (Kayumov P., 2011, 79). Hokand Hanlığı'nın oluşumu bu istikrarsızlık döneminin bir sonucuydu.

Türkistan bölgesinde gerçekleşen idarî değişim sonucunda siyasî otorite Buhara'da Eşterhânilerden Mangıtlara, Hive'de Şibânilerden Kongratlara geçmiş oldu. Hokand Hanlığı'nın oluşumu bu istikrarsızlık döneminin bir

sonucuydu. Cengiz Han varisleri olduklarını iddia eden aslında Cengiz Han kanını taşımayan Türk boyları hâkimiyeti devralmışlardır. Esas mesele sadece iktidarda kalmak değildi, sahip oldukları gücün teorik temellerini de sağlam tutmak mecburiyetindeydi. Ayrıca tahta gelen bu hükümdarlar aynı zamanda kendilerini İslam dininin muhafizları olarak da ifade etmeye çalışmışlardır. 1804 yılında Hive'de de Eltuzar İnak Kongrat Cengizî olmamasına rağmen kendini "Han" ilan ederek, Cengiz Hanedanı'ndan hükümeti ele geçirdi (Bregel, 1982, 382; Çelik, 2014, 177). Hokand hükümdarı Âlim Han da aynı şekilde 1805 yılında kendini Han ilan etmesiyle, devlet Hanlık olarak devam etmiştir. Âlim Han'ın kardeşi Emir Ömer Han (1810 – 1822) da kendini "Emir al Müminin vel-Muslimin" diye ilan etti. Cengiz ve Emir Timur'a dayanacak şekilde bir nesepnâme yani şecere de yaptırdı. Yeni hanedan idaresinin temelini atan bu padişahlar, kendi hükümdarlığını bölgede etkili olan din anlayışından da yararlanarak, İslam açısından da meşru kılmaya çalışmışlardır. Buhara ve Hokand hükümdarları "Seyit", "Emîrü'l Mü'minîn", "Halifetur-Rahmân" unvanlarını da isimleri yanında taşımışlardır. Hive'de Eltuzar Han da halifelik tacını başına giymiştir (Murtazayeva R. vd., 2011, 266).

Cengiz geleneği hem de Türk-İslam geleneği Türkistan'daki üç Hanlıkta da güçlü olmuştur (Bregel Yu. ve Lunin B.,1965; "Pismennıy Pamyatniki", 1970; Shioya, 2014, 234-238). Hanlıklardaki politik kültür kendilerinden önceki siyasî düzen ile genel anlamda bağdaşmaktaydı. Bu kanaat o dönem kaynaklarının içeriğinde bahsedilen tarihî olaylar ışığında kabul görülen bir durumdur. Bununla beraber Türkistan'da hâkim olan siyasî kültür özelliklerini korumaya, değişik devrelerde bile politik yapıları devam ettirmeye gayret göstermişlerdir. Timur zamanından beri uygulanan "Küregen" olma geleneği taht için kolaylık sağlıyordu.[*] Bu ise toplumun farklı kesimlerinin kültürel ve siyasî değerlerini karşılar, politik düzenin kabul görülen ilkeleri olarak sorun yaratmazdı. Bazen bu da yeterli olmadan kudsiyet temellerine dayanmak düşüncesiyle peygamber soyundan hanımlar ile evlenerek meşrutiyetlerini kuvvetlendiriyorlardı (Murtazayeva R. vd., 2011, 256).

Hokand Hanlığı'nda Hükümdar Hanedanı ve Meşruiyeti

Bir devlet tarihi üzerinde inceleme yaparken en çok yoğunlaşılması gereken

[*] Buhara Emiri Muhammed Rahim, Eşterhânilerin son hükümdarı Ebulfeyz Han'ın kızı ile evlenmişti, Muhammed Rahim'in ölümünden sonra Emir Şahmurat'ın da bu hanım ile evlenmiş olması siyasi bir faaliyet niteliğindedir. Bu nikahtan dünyaya gelen Emir Haydar, artık "Han" neslinden olmuştu.

nokta devletin kuruluş aşaması olmalıdır. Zira devletin toplumsal temellerini, gayesini, ilerleyişini, değişimini ve her şeyden öte başlangıç noktasının doğru tespit edilmesi, devletin ortaya çıkış sürecinden yıkılış sürecine kadar olan tüm evrelere bakış açısının olgunlaşmasını sağlayacak, tarihsel verilerlen objektif yorumlanmasına yardımcı olacaktır.

XVIII. yüzyıl başında Fergana Vadisi*nde siyasî otorite için cereyan eden boylar arası çatışmalar, tarih sahnesine Mingler sülalesini getirmiştir. Mingler, hâkimiyetini güçlendirmek, istikrârı oluşturmak ve sonradan mevkilerini meşrulaştırmak için dağınık kabileler ile ittifak kurmaya çabalamıştır.

Hokand Hanlığı kurucusu Ming Hanedanı Beyi Şahruh Bek bin Aşur Muhammed'dir (1669/1670–1721) (Vahidova Ş. vd.2005, 192). Mingler, XVIII. yüzyılın başlarında Fergana'daki siyasî hükümeti Hâcegân* sülalesinin elinden devralmıştır. XVIII. yüzyıl başlarında Çust mevzii yakınında Çadak köyünde yaşayan yerli ve varlıklı hocalar bu etraftaki Targova, Çamışbiy, Hackand, Pallahan, Tokaytepe, Partok, Tepekorgan, Kaynar gibi köy ve bu gibi birkaç mevziileri elinde tutuyordu (Hokandiy, 2014, 40). Onlar, Eşterhâniler döneminde merkezi hükümetin zayıflamasıyla Fergana bölgesinde yüksek mevki kazandılar. İsyan çıkartarak Fergana'nın bir kısmına el koydular, yer ve mülklerini bağımsız diye ilan ederek Fergana vadisindeki hâkimiyeti ele geçirmeye çalıştılar.

İktidarı ele geçirmekle iş bitmiyor, iktidardayken geleneğe uygun hareket etmek, liyaket sahibi olduğunu kanıtlamak, tebaayı kollayıp gözetmek tahtı hak etmenin önemli unsurlarıydı. Meşruiyetin en önemli kaynağı hemen hemen hiçbir devirde değişmeyecek olan "güç"tür. Toplulukların zaafı ise

* Fergane vadisi, Türkistan'daki dağlar arasında yer alan kadim bir havzadır. Kuzey taraftan Tanrı Dağlarının Çatkal silsilesi, kuzeydoğuda Fergana dağları, güneyden Alay ve Hisar sıradağları ile çevrilmiş üçgen şeklindeki vadi, esasında bügünkü Özbekistan, kısmi Kırgızistan ve Tacikistan cumhuriyetlerini içermektedir.

* Hocalar veya Hocagan sülalesi, Doğu Türkistan'ın dini nesepli hükümdarları olmuştur. Kurucusu, Mahdumi Azam – Hoca Ahmet bin Seyit Celaliddin'dir (d.956/1463–v.1542). O, IX. yüzyılda Türkistan'da ortaya çıkan Hocagan tarikatına mensup olmuştur. Bu hocalar Çağatay Hanlığı döneminde yüksek mevki sahibi olmuşlar ve yetkili makamlarda yer alarak, içtimai, siyasi ve ekonomik gücüyle etkili olmuştur. Sülalenin önemli isimlerinden sayılan Afak hoca Kaşgarî evlatları (XVII. yy) Doğu Türkistan'da ve Fergana'da faaliyet göstermişlerdir. Afak hoca'nın Han hoca (Hoca Yahya b. Hoca Hidayetillah b. Hoca Muhammed Yusuf b. Hoca Muhammed Amin b. Mahdumi Azam Dehbidi) ve Kunhoca (Hoca Burhaniddin) gibi oğulları sülalenin devamcıları olarak Doğu Türkistan haricinde Batı Türkistan'da da büyük nüfuz sahibi olmuşlardır.

şuursuz olmaları ve bu şuursuzlukları onları güç'e itaat etmeye eğilimli kılar (Temizkan A. 2011, 259). 1709 yılında Hanlık Hanedaninin temelini atan Şahruh Bek'in bir lider olarak ön plana çıkmasında kişisel karizması, yönettiği gruplar arasında güç dengesini kurabilmesi önem arz etmiştir. Burada mühim olan öge boy beylerinin kendilerini diğer boy beylerine kabul ettirmeleri şartıyla lider olabilecekleri fikrinin ve davranış tarzının bir gelenek olarak kabul edilmesidir (Alan H., 2017, 440). Bu husus ta İslam öncesi devirlerden beri süregelen Türk devletçilik geleneğidir (Ögel, 1981, 435-442). Şahruh Bek, kendi hükümdarlığını bölgede etkili olan din anlayışından da yararlanarak, İslam açısından da meşru kılmaya çalışmıştır. Onun, Çadaklı hocaların kızıyla evlenmesi, esasında bu prensip doğrultusunda gerçekleşmişti. Böylece, Hokand'da yeni bir devletin temeli atılmış ve yeni hanedanın taht davaları sağlam ideolojiler ile kuvvetlendirilmiştir (Kyugelgen, 2004, 24). Türk tarihinde boyların liderliği ve meşruiyeti aynı gelenek esasında inşa edildiği görülmüştür.

Hokand Hanlığı'nda egemen olan siyasî iktidar sülale Ming Boyudur. Mingler, Özbek halkına ait bir kabile veya kavim adıdır. Deşt-i Kıpçak halklarına mensup olan Ming boyu, Cuci Ulusunun harabeleri üzerinde ortaya çıkan göçebe Özbekler Devleti'ni kuran Şibânilerden Abulhayır Han'a destek vermiş ve onun ulusu dâhilinde olmuştur (Ahmedov B., 1992, 38). Bu kabile, Şibânilerden olan Abdullah Han zamanında (1583-1598) Tobol ve İrtiş yöresindeki eski yurtlarını bırakarak Fergana'ya göç etmişlerdir (Togan, 1981, 202). XVI. yüzyıl başlarında Deşt-i Kıpçak'tan Maveraünnehir'e göç eden Türk-Moğol kabileleri Türkçe konuşan yerli ahaliden sayıca az olmuştur. Onların toplam sayıları 24 veya 26 kabile civarındaydı (Ahmedov B., 1992, 38). *Tevârih-i Güzide* kitabında onların isimleri şu şekilde aktarılmıştır: Kuşçu, Nayman, Uygur, Qurlovut, Giraylı, Kiyat, Kongirat, Tanğuç, Eçki, Durman, Yoboqu, Kitay, Çimbay, Şunqarlı, Şadbaklı, İycan, Kavçin, Mangıt, Curgun, Ming, Baçqirt (Başkurt), Macar, Salur, Kazan, Eçki Bayrı vs. Hâfiz Tanış Buharî'nin *Şerefnâme-i Şahî* eserinde bu tür kabilelerin sayısı kırk nefere ulaşmıştır ve bu eserde de Ming boyu dile getirilmektedir (Ahmedov B., 1994, 378). Zeki Velidi Togan, XVII. yüzyılda Fergana'nın orta bölümünde Ming boyunun en kuvvetli bir kütle olduğundan bahsetmiştir. Ona göre, bu kabileye mensup olan bekler Eşterhânilerin son hükümdarlık dönemlerine doğru bölgedeki duruma hâkim olmuşlardır (Togan, 1981, 202-203).

Mingler, Semerkand vilayetinde, bir kısım Fergane vadisinde, Buhara vahasında, Surhanderya vilayetinin Baysun, Şerabad, Denov ilçelerinde, Harezm ve Tacikistan'ın Hisar bölgesinde yaşamışlardır. Zarafşan vadisinde yaşayan Mingler, üç büyük boya ve bu boylar da kendi içinde birkaç

oymak/uruğlara ayrılmışlardır:

1. Tuğalı (Ahmat, Çağır, Tuyı Namaz, Akşik vs.);
2. Boğlon (Çibli, Kara, Mirza, vs.);
3. Uvok Tamgalı (Alğol, Çaut, Caylı, Öramas, To'knamaz, Kiyu-hoca, Yarat).

Mingler, Başkurtlar içinde de mevcuttu. Buhara Hanlığı tasarrufunda yaşayan Mingler de Buhara Hanlığı siyasî hayatında aktif rol oynamış, önemli görevlerde bulunmuştur. Oratepe ve Urgut vilayeti bekleri de Minglerden olmuştur (Hokandiy, 2014, 375).

Altın Beşik Hikâyesi

Altın Beşik hikâyesi Hokand Hanlığı hükümdar sülale mensuplarının soyunu Timurlu Zahireddin Muhammed Babur'a bağlayan bir rivayettir. Altın Beşik, Zahireddin Muhammed Babur'un Şibânilerden mağlup olarak Semerkand'dan Kabil'e kaçarken Fergana vadisinden geçiş esnasında Hokand mevziinde altın bir beşiğin içinde bırakıp gittiği çocuğunun ismidir. Hokand tarihçilerine göre hikâyenin esas mühtevası, bu çocuğun bölgedeki Özbekler tarafından bulunarak büyüdükten sonra Ming Hanedanı başına gelmesi ve XVIII. yüzyılda onuncu kuşak neslinin Fergana'da bir devletin temellerini atmasıdır.

İlk kez Ömer Han (1810–1822) emri üzerine yazılmış Fazli Ferganî (Namangâni)'in *Ömernâme* eserinde Mukaddime kısmından sonra ilk bölümde Ömer Han'ın soyu Timur'a dayandırılmıştır (Vohidov Ş., 2014, 79). Ancak eser Han tarafından beğenilmemiş ve Mirza Kalandar Müşrif İsfaragî'ye bu eserin tekrar değerlendirilmesi emri verilmiştir. *Ömernâme* eseri esasında yazılan *Şâhnâme-i Nüsretpâyâm'*da ilk kez Altın Beşik hikâyesi dile getirilmiş ve bu vasıtayla Han soyağacı Babur Şah'a ve Timur'a, Timur üzerinden de Cengiz soyuna dayandırılmıştır (Uluğbek, 1994, 42; Adizova İ., 2008, 5). Müşrif'in, Altın Beşik rivayetini ele alırken Ömer Han'ın kütüphanesinde bulunan Şems'ud-Din Muhammed Dakâikî Mervâzî Semerkandî'nin *Bahtiyarnâme* adlı eserinden esinlenerek yazdığı hakkında fikirler vardır (Erkinov A., 2013, 3-15). Bu tarihten sonra Ming hanedanı tarihini kaleme almış hemen hemen tüm Hokandlı müverrihlerin (Hokandiy, 2014; Mahdum Hoci, 1915; Müşrif, 1901-1902; İbrat, 1991; Attar; Hudoyorhonzoda, 2012; M.Aminbek, 1894) eserinde söz konusu hikâyeye rastlanırsa de başka hiçbir kaynakta geçmemiştir. Zahireddin Muhammed Babur'un kendisi de Altın Beşik hakkında hiçbir yerde hiçbir şekilde bilgi bırakmamıştır. Onun hatıraları sayılan Baburname eserinde ipucu verici hiçbir malumat yoktur (Bobur, 2014, 409). Bunun yanı sıra Babur'un yaşadığı

dönemde ortaya çıkan tarihî veya edebi hiçbir kaynakta bu olay ve benzeri hakkında bilgiler ile karşılaşılmamaktadır.

Hanlık kaynaklarının birçoğunda yer alan hanedan hikâyesi bir birini tekrar etse de bazılarında farklı şecereler ve hadiseler de yansıtılmıştır. Avaz Muhammed Attâr Hokandî *Tarih-i Cihânnumâyi* adlı eserinde mukaddime (önsöz)den sonra Altın Beşik hikâyesini aktarmış (Attar, 82[a] -85[б]) ve hanedanın soyunu "…Babur padişahı b. Mirza Ömerşayh b. Sultan Abu Said b. Sultan Muhammed b. Miranşah b. Amir Timur Köregan b. Emir Taragay b. Emir Barkal b. Emir Amnak b. Emir İncil b. Karacar nuyan" diye aktarmıştır. Hatta aşağıdaki beytle Han soyunu devam ettirerek Hz. Adem'e (a.s.) kadar şecereyi bağlamıştır:

Beyt:
"Karacar Nuyan bin Amand.
Ba Cingizi kişvarkuşoy hamand,
Karacar Cingiz bin Amand.
Ki az Yafesi Nuh bin Odamand.
(Karacar Nuyan bin Amand.
Yurt alan Cengiz ile birdirler.
Karacar Cengiz bin Amang,
Nuh Yafes bin Adem'dendirler)."(Attar, 83[б])

Bu eserdeki hikâyeye göre, Altın Beşik Han Ming hanedanından bir kızla evlenerek, Hokand'ın ilk hanlarının mirası taht davalarına layık olduklarını isbat edilmiştir. Ama soy çelişkisi yine devam etmektedir. Minglerden kız almakla soylarının Ming olarak devam ettirilmesi Türk aile geleneği, nesep anlayışına aykırıdır.

Bizzat Hüdayar Han emri ile yazılmış olan *İbret'ul Hevâkin* (*Tarih-i Şahruhi*) eserinde de Altın Beşik hikâyesi yer alıyor. Ona göre, Babur Şah, Şibâni Han'dan kaçarken, mustakbel Hokand şehri yerinden geçerken, doğuştan olan zihin çevikliği ile oranın bolluk ve hoş havasından dolayı ileride buranın bayındır bir şehir olacağı öngörüsüne varmıştır. Nehirden geçerken, kenardan biraz uzakta kalabalık insanları görmüş. Nehrin geçit yerine kıymetli ipekten örülmüş atlas kumaşla örtülmüş altın beşik ve ona kundaklanmış bebeğini bir gözlemci asker ile bırakarak gitmiştir. Hokand Hanlığı kütüphanesini yöneten (Yusupov Ş., 1999, 15) Mirza Âlim Müşrif'in *Ensâb es-Selâtin ve Tevârih el-Hevâkın'*de altın beşiğin içine bir cüzdan altın da bıraktığını yazmıştır (Müşrif, 1901-1902, 11). Gözlemci askere, ta ki şu mevziden birisi bebeğe sahipleninceye dek gözden uzakta beklemesini emretmiştir. O zamanlar o yerde hiç bir yaşam alanı yokmuş, sadece nehrin iki kenarı üzerinde Çinkat, Pillahâne, Saray, Targova ve Turolğir gibi beş-altı

tane köy varmış ve bunlar da üç gruptan oluşmuştur. Ahalinin bir kısmı Naymanca Nehri'nden, iki kısmı ise Kalon Nehri'nden su içmiştir. Bir gün bu üç gruptan bazıları ark kazmak için nehir kıyısını dolaşırken, Altın Beşikle karşılaşmış ve ondaki bebeğe sahip çıkmışlardır. Gözlemci asker de olayları anlatmak üzere Babur Şah'ın yanına gitmiştir. Üç grup köylüler istişare ederek, kura çekimi yolu ile bebek ve eşyaları aralarında paylaşmışlardır. Bebek Targova eline, eşyalar Saraylılara ve altın kundak Çinkantlıların eline geçmiştir. Targova Özbekleri çocuğun nesebinin asılzâde olduğunun farkına vararak ismini Altın Beşik koymuşlardır. Mirza Âlim Müşrif, bebek ve eşyayı paylaşanları kabileler değil, Ming, Conkentliler, Kırgızlar ve Kıpçaklar olduğunu dile getirmiştir. Bu çocuğa bir topluluk "Altın Beşik", başka bir grup "Humayun" ve yine bir başka kabile "Allahverdi" adıyla hitap etmiştir. Hikâyeye göre bebeğin pâdişahların evladı olduğu kanaatine varılarak, bir sufi kadın bulmuşlar ve terbiye etmesi için ona teslim etmişlerdir (Müşrif, 1901-1902, 12). Bu gibi anlatımlar sayesinde Hanlar soyuna asillik ve kutsallik kazandırılmaya çabalandığının da farkına varılır. Altın Beşik ve hanedan kurucusu Şahruh bek arasında on nesil silsilesi mevcut olup, iki yüz yıllık bir süreci içerir (Hokandiy, 2014, 38-39). Yazar, Babur'un altın beşikte bıraktığı çocuğunu sonradan merak ettiğini Hindistan'a hükümdar olduktan sonra Fergana'ya evladını yoklamak için özel bir elçi yolladığını da kaleme alarak hikâyenin Zahireddin Babur ile meçhullüğünü gidermeye çalışmıştır. Ferganalılar Babur Şah'tan gelen elçiyi hoş karşılayarak birkaç gün misafir ettiklerini, Altın Beşik Han'ı elçi ile gitmesine izin vermeden ileride onu kendilerine hükümdar yapmak niyetinde olduklarını belirten mektup yazdıklarını belirtmiştir (Müşrif, 1901-1902, 12). Bu kitapta Altın Beşik Ming boyundan Kutluk Hanım isimli bir hanım ile evlendirilerek üç isimle (Tangriyar Han, Hüdayar Sultan ve Sultan İlik Han) meşhur olan bir evlatları olduğundan bahsetmiştir (Müşrif, 1901-1902, 13).

Encüm et-Tevârih adlı eserin müellifi Hüdayarhanzâde, Ming sülalesine mensuptur. O da nesebini Zahireddin Muhammed Babur'a bağlamaya gayret göstermiş ancak Hüdayarhanzâde'nin yazdığı şecerede boş halkalar, karmaşıklıklar göze çarpar. Eserde Ming sülalesi vekilleri Babur'a şöyle bağlanmaktadır: Altın Beşik b. Muhammed Mukim b. Muhammed Hekim b. Humayun padişah b. Babur b. Ömer Şeyh. Altın Beşik'in annesi Şerefnisa begim binti Veli Muhammed Han'dır. Muhammed Mukim, 1611-1612 yılında Buhara Han'ı İmamkuli Han'dan kaçarak Targova mevziine geldiğinde yeni doğmuş oğlunu annesi doğum esnasında vefat ettiği için bırakıp gitmiştir. Muhammed Mukim aldığı yara sonucunda Oş'da vefat etmiştir. Altın Beşik büyüdüğünde Ming kabilesinden Kutluğnigar Hanım ile evlenmiş, onlardan

Tengriyar Han ve Hüdayar Han (1.si) dünyaya gelmiştir. Tengriyar Han İmamkuli Han'ın kızı Fatma Sultan'la evlenmiş ve bu nikahtan Sultan Elik ve Muhammed Emin isimli evlatları dünyaya gelmiştir. Muhammed Emin Harezm'i dedesi İmamkuli Han yardımı ile ele geçirmiş ve iki sene idare ettikten sonra orada vefat etmiştir. Ondan Abulkasım adında bir evlat kalmıştır. Altın Beşik, 1655-1656 yılında 46 yaşında vefat ettiğinde yerine Sultan Elik Han tahta geçmiştir (Hokandiy, 2014, 20; Hudoyorhonzoda, 2012, 51). Bu eserdeki olaylar öncekilerle tutarsızdır, zaman ve mekan uyumu da fark göstermektedir.

Muhammed Salih hoca Taşkendî *Tarih-i Cedide-i Taşkend* eserinin II. cildinin "Cennet Nişan Fergana'nın Alî Nesep Sultanları" başlıklı ilk bölümünde XV. yüzyıl sonu XVI. yüzyılın ilk çeyreğindeki siyasî olaylardan, Zahireddin Muhammed Babur'dan ve döneminden bahsetmiştir (M.Solih, 2^b – 31^b). Eserde şehzade Altın Beşik zikri de yer almaktadır (M.Solih, 35^b – 36^b). Yazar Hanlık tarihini Babur Şah döneminden başlatmış hem de soyağacını Babur'a dayandırmaktadır. Mirza Âlim Mahdum Hacı'nın *Tarih-i Türkistan* eserinde aynı iddiayı öne sürmüş, (Mahdum Hoci, 1915, 43-44) anlattıkları Niyâz Muhammed Hokandî ile bire bir aynı olması, bu esere başvurduğunu göstermektedir (Hokandiy, 2014, 37). Sadece dere kenarında yaşayan topluluk hakkında Mirza Âlim Mahdum Hacı "Çinkat", "Saray", "Targova" diye üç kabileden bahsettiyse de, Niyâz Muhammed Hokandî, bu üç kabile yanına yine "Pillahâna", "Törolğir" gibi köyleri de eklemiştir.

İbret, yukarıda bahsettiğimiz tarihçilerin anlattıklarına aykırı olarak beşikte bırakılan bebek Babur Şah'ın değil, başka bir müdebbir kişinin evladı olup, çocuğu bırakan kişi ileride toplumun onu şehzade olarak kabullenmesi ve Fergana hükümdarı olabilmesini düşünerek bu tedbiri kullanmıştır, diye tahmin etmiştir (İbrat, 1991, 286). İbret bu fikriyle Ming Hanedanı vekillerinin Timur soyuyla ilişkisi olmadığını öne sürmüştür. Tarihçi hikâye anlatımına uyarak Özbek boyları arasında bebek, beşik ve eşyaların paylaşılmasını da aktarmış ancak Altın Beşik'in hanzâde olduğunu göstermek ve manevî derecesini oluşturmak için lafları abartarak, "çocuğun başında bulut gölgesini salmış", "geyikler emzirmiş", "kuşlar gölge yapıyormuş" diyerek halkın kulağına masalsı tarzda anlatıldığını savunmuştur. İbret, Altın Beşik hadisesini Hanlık tarihçilerinden başkalarının dile getirmediğini de ifade etmiştir (İbrat, 1991, 286).

Şair ve tarihçi Mahzun (Ziyouddin Hokandî) *Şâhnâme* eserinde olaylar beyanını "Altın Beşik sülalesinden Abdurahman Abdulkerim oğlu hakkında" diye Hokand Hanlığı tarihini Abdurahman Bey ile başlatmıştır (Vahidov Ş.,

2014, 142). Tarihçi Umidi de Hanların nesebi konusunda Hokand tarihçilerinin anlattıklarını takip etmiştir (Vahidov Ş., 2014, 132). İsmeti'nin *Zafernâme-i Hüdayar Han* adlı eserinde tevhid (Allah'a hamd), naat (Peygambere salavat) ve hasbihalinden sonra Hokand Emirleri (Hanlara Emir diye kullanmıştır) soyunu "Emiri Kabir" diye Timur ile başlatmaktadır fakat Altın Beşik hikâyesinden bahsetmemiştir (Vahidov Ş., 2014, 105).

Hanedan hikâyesi araştırmacıların ilgi nesnesi olmuştur. Özbek ve yabancı alimler söz konusu hikâye hakkında farklı görüşleri ifade etmiştir. Bu hadise üzerinde onun tarihî gerçekliğini kabul görenler ve efsane olduğuna inananlar olmak üzere iki taraf tutmuşlardır. Altın Beşik efsanesini ilk defa ayrıntılarıyla inceleyen tarihçi Nalivkin oldu (Nalivkin, 1886, s.48-55). Bu hikâye onun görüşlerinde hükümeti elde tutmak için bir efsane olarak nitelendirilmiştir. Nalivkin, Babur Mirza Şibânizâde Ubeydullah Han ile olan savaşta yenilgiye uğrayıp Semerkand'dan Hindistan'a kaçtığında nedense doğru yoldan değil Fergane'den geçmesine şüphe ile bakmaktadır. Kaşgar üzerinden Hindistan'a geçmiş olsa, Babur'un hamile olan hanımı Seyidafak yolda doğum yaptığında, etraf o kadar tehlikeliyken ve her taraf düşman doluyken nasıl da çocuğunu bırakıp gitsin veya yakın köylerden birisi çocuğu bulabilirdi, (Nalivkin, 1886, s.48-49) şeklinde olaylara uydurulmuş efsane tarzında bakmıştır. "Kengash" dergisinde bir anonim yazar tarafından Ming Hanedanı soyağacı tarzında Altın Beşik'ten Hz. Adem'e kadar şecere yayınlanmıştır. Tarihçi Polat Soliyev *Özbekistan Tarihi* kitabında Altın Beşik efsanesinin kısa versiyonunu neşretmiştir ("Özbekiston Tarihi", 1996, 107-108). Hokand Hanlığı üzerinde ağırlıklı çalışmalara imza atan Kazakistanlı tarihçi T. K. Beysembiyev Altın Beşik hakkında farklı versiyonlarını öğrenmiş, analizini yapmıştır ve ilginç tespitlerde bulunmuştur. Beysembiyev'e göre, yerel tarihçilerin Altın Beşik hikayesi ile Hokand Hanları şecerelerinin Timur oğulları üzerinden Cengiz Han'a bağlama maksadı güçlü olmuştur (Beysembiyev, 1987, s.118). Çalışmalarında daha çok ana kaynaklara dayanan Beysembiyev, hikayede Mirza Babür, Timur ve Cengiz Han figürlerini Ming Hanedanı soyağacında kök olarak kullanıldığını savunmuştur (Beysembiyev, 1985, s. 94-105). Hokand Hanlığı tarihine ait değerli çalışmalara imza atan tarihçi Şadman Vahidov kendi kitaplarında Ming Hanedanı soyundan bahsederken Altın Beşik hikâyesini tartışmasız bir şekilde dile getirmiştir. Aziz Kayumov, Nadire Begim'in eserlerine dayanarak, Hokand Hanlarının Babur evlatları olduğunu söylemiş ve savunmuştur (Kayumov A., 2009, 14). N. Abdulhakim ve T. Alimardonovlar Molla Âlim Mahdum Hacı'nın *Tarih-i Türkistan* eserinde bahsedilen Hanedan hikâyesi hakkında "Bu olguların sonucu, Hokand Hanları şeceresinin kökü Babür'e dayanmaktadır" diye özetlemişlerdir (Mahdum Hoci, 1915, 4-5). K. Ergaşev, bu hadise hakkındaki görüşlere nasılsa geçmişteki olaylar sebep olmuştur, diye Altın Beşik hadisesinin tarihi gerçeklik olduğu yönüne ağırlık vermiştir (Ergaşev K., 1992). Levi C. Scott'a göre Hokand Hanlarının soyunu Babur'un mirasıyla ilişkilendirmek ideal bir gaye idi. Dolayısıyla Hindistan'da büyük Babür

İmparatorluğu'nu (1526-1857) inşa eden hükümdar şahsiyeti son Timurlulardan sayılırdı (Scott, 2017, 6.). Bahtiyar Babacanov, Altın Beşik rivayetinin yedi versiyonunu tespit etmiştir (Babajanov, 2010, s. 314-338). Kendisi edebiyatçı olsa da Hokand tarihi konusunda birkaç çalışmalar yapan Şarif Yusupov, Altın Beşik hikâyesi hakkındaki değerlendirmelerinde hiçbir menfaat gözlemlenmediği taraftarı olmuş, söz konusu hadiseyi tarihî gerçek olarak kabul görülmesini ileri sürmüştür (Yusupov Ş., 2003, 87; Yusupov Ş., 1999, 15). Miyon Buzruk Solihov'un "Özbek Edebiyatı Tarihine Genel Bakış" adlı eserinde Hokand Hanlığı'na ait olan mevcut edebiyatı "Altın Beşik Dönemi Edebiyatı" diye isimlendirmiştir (Yusupov Ş., 1999, 13). Hokand tarihi üzerinde bir çok çalışmaları olan diğer bir tarihçi Haydarbek Bobobekov hanedan hikayesi hakkındaki bahislere katılarak, Nalivkin'in fikirlerini (Nalivkin, 1886, s.47-48) aynen desteklemektedir. O da Altın Beşik hikâyesinin efsane ya da Hokand yönetim zümresinin güç elde etmek için kurguladığı efsane olabileceğini söylemektedir (Bobobekov, 2006, 21; Erkinov, 2013, 3-15; Scott, 2017, 6-7).

Hanedan hikâyesi ile başlatılan soy meselesi Ömer Han döneminde ortaya çıkması ve Han'ın kendisi de "Emirî" mahlası ile yazdığı divanının girişinde: *"Vücudüm gulbuni Temur Kuragân gülistan-i şeceresini semeresidür, asâlet bustanida izzat baharining abû havasi tarbiyati birla baş çekib naş-u nama peyda kildi va hilkatim nihalikim Bâbür Sultan çamanining nevbasudur"* (Kadirova N., 1972, 18*)* şeceresinin Babür üzerinden Timur'a bağlaması (Amiriy, 25[a,b]) hikâye mimarının Ömer Han olduğunu veya bu devirde göndeme getirilmiş bir "akıl" olduğu kanaati uyandırmıştır. Hokand edebî muhitinin en önemli aktörlerinden sayılan Ömer Han'ın hanımı Muhammed Ali Han'ın annesi olan Nadire Begim şiirlerinde de Altın Beşik hikâyesi ile ilgili detaylar çoktur. Onun şu meşhur beytinde:

"Siyadet Hanedanı, şah-i Babur nesli pokimen,
Hudoyo, rahmet eyle, barça ecdadı izamimi"

Hükümdar hanedanı Babur Şahın temiz neslidenim,
Allah'ım tüm büyük atalarımı rahmet eyle, (Nodira, 2001, 297) diyerek Babur'un evlatlarından olduklarından övünmektedir.

Modern tarih yazıcılığının, sosyolojinin ve iktisadin öncülerinden kabul edilen 14. yüzyıl düşünürü, devlet adamı ve tarihçisi İbn Haldun, *Mukaddime* eserinde tarih haberlerini doğru mu yanlış mı olduklarını anlamanın ölçülerinden bahsederken, olgudan söz eden haberin anlattığı şeyin olabilirliğine de bakmak lazım, (Ibn Haldun, 1977, 128) demiştir. Hatta haberin doğru sayılması için haber taşıyıcının güvenirliğini araştırmadan daha önemli ve daha önde gelen bir şart olarak görmektedir.

Sonuç

Tarihteki olaylardan bahsederken hem de hadiseleri yorumlarken o günün şartlarından değerlendirmek isabetli olur. Toplumun sosyolojik karakterini de dikkata almak gerekir. Bugünler geçmişin uzantısıdır ancak kavramlar ve kavramların mahiyeti zaman ve mekan seyrinde bir takım değişikliklere tabidir. Türkistan'da geçerli hâkimiyet anlayışına göre, hükümdar hanedanlarının kendi gücünü meşrulaştırmak için iki kaynak önem arz etmiştir: Cengiz Han şeceresine bağlılık ve seyitlik rütbesine dahil olmak. Bu gelenek Moğollar istilasından sonra meydana gelen bir durumdu. Coğrafya ve İslam değerlerini hesaba katarak Timur ve soyundan gelenlerin yönettiği devletin beslendiği kaynağı şu şekilde tanımlayabiliriz; göcebe kültürün özelliğini taşıyan Cengiz geleneği, yerleşik hayatın oluşturduğu yaşam tarzı ve bu iki farklı hayat tarzının ortak paydası şeklinde İslam dini. Bu üç öge hanlığın siyasî geleneğinin temelini oluştururak hanedan tarihinde bütünleşmekteydi. Hokand hanlarının nesepnamesi mahiyetindeki Altın Beşik hikayesine yüklenen vazife de aynen bu kaynaklara dayanmaktaydı.

Timur'un Barlas kabilesine mensup olduğu konusunda tarihçiler müttefiktirler. Ancak Barlas boyunun bir Türk boyu mu yoksa Cengiz soyuna dayanıyor mu veya Türkleşmiş Moğol boyu olduğu konusu hâla tartışılmaktadır. Timur, yönetimi ele geçirdiğinde doğrudan han olamamış, o dönemin politik şartlarına göre uygun davranarak Moğol soyundan Kazan Han'ın kızı Saray Mülk Hanım ile evlenerek kendini Hanlara damat yapmıştır. Böylece "Köregan" olarak kendini Cengiz soyuna akraba yapmıştır. Timur, Cengiz boyundan olmadığı için siyâset geleneğine uyarak tahtın başında Moğol soyundan bir han bulundurarak kendini emir sıfatıyla tanımlamıştır. Yine de Timur'un soyu konusundaki tartışmalara bugüne kadar nokta konulamamıştır. Timur ve Timurlular, Türkistan tarihinde özel bir öneme ve konuma sahiptir. İktidarda olanın gücünü sağlam tutmak için Timur figürü temel isimlerden sayılır. Özellikle Türkistan'da toplumun elit tabakası arasında güç kazanmak, kendini kabul ettirmek kolay olmamıştır. Ona göre Hokand Hanlığı sarayındaki tarihçilerin "doğru bir şekilde" buna "uygun" eserler yazmakla hanların kutsallık gücünü sürekli yansıtması, sülalede "zuhur" olan kut anlayışı yaratmak için farklı şekillerde ve biçimlerde yol tutmak gerekirdi. Bu yüzden siyasî geleneğe "hizmet eden" şecereler yardımıyla veya teorik hikâyeler sayesinde saltanat haklarını meşru kılmak önem kazanmıştır. Aslına bakılırsa aile ağaçları tespit edilebilir. V. V. Bartold'un söylediği gibi "Tarihsel geleneğin sahtekârları, geçmişin tüm

izlerini yok etmeyi başaramamıştır."

Hokand Hanlığı'nda hükümdarlık meşruiyeti bölgedeki diğer devletler gibi belli başlı geleneklere tâbi şekilde istikrar kazanabilirdi. Saltanat başındaki hanedan bireyleri için Cengiz soyundan gelme veya bu soya akraba olma şartını zorunlu kılmıştır. Dolayısıyla "meşru" haklara sahip soyağacı oluşturma veya teorik hikâyeler sayesinde saltanat haklarını meşru kılma yolları aranmıştır. Altın Beşik Hikayesi Hokand Hanı Ömer Han döneminde gündeme getirilmiş ve hikaye üzerinden soy meşruiyeti Han hanedanına mensup vekiller tarafından günümüze kadar savunulmuştur. Dönemle ilgili çeşitli kaynaklara başvurarak olayları değerlendirdiğimizde Altın Beşik hikayesinin, dönemin şartlarına uygun bir vazife üstlendiği kanaatina vardık. Fakat Altın Beşik hikayesinin yazıldığı dönemden bahsedilen olayların gerçekleştiği zamana yolculuk ettiğimizde, o zamanın kaynaklarından hiç bir çağrışımlar elde edemedik.

Zahiriddin Muhammed Babur, Altın Beşik hakkında hiçbir yerde hiçbir şekilde bilgi bırakmamış, hadise konusunda ipucu verici bilgi bile rastlanmamaktadır. Babur'un yaşadığı dönemde yazılmış tarihî ya da edebî hiçbir kaynaklarda bu olay ve benzeri konuye ele alan bilgiler bulunmamaktadır. Şeybani Han ile aralarında gerçekleşen Arhiyan Savaşında yenilgiye uğrayan Babur'un Fergana topraklarından nasıl ayrıldığını anlatan bilgiler yetersizdir. Bazı kaynaklar Babur'un hızlı bir şekilde Fergana'yı terk ettiğini söylemişse Babur'un kendisi savaştan sonra Fergana'daki Soh köyünde bir sene yaşadığını yazmıştır. Bunun yanı sıra o kadar düşmanları varken ve kaçmaktan başka çaresi olmayan Babur, çocuğunu açıklıkta bırakabilir miydi. Zaten:

"Dedim ki, böyle düşvarlık birle yaşamaktansa, başımı alıp gitmek iyidir.

Bu tür horluk ve zorluk ile el bilmektense, adımım yettiği kadar gitmem iyidir",

diye bu topraklardan tamamıyla umudunu kesmiştir.

Halk arasında "Karadan (yani avamdan) han olmaz" tabiri mevcuttur. Türkistan'da hâkimiyette kalabilmek için bu görüşe karşı bir meşruiyet kazanma mecburiyeti vardır. Kanaatimizce, Altın Beşik hikayesinin ortaya çıkarılmasındaki esas hedef Hokand hanlarına siyasi ve meşru güç kazandırmaktı.

Kaynakça

Abdal-Kadir bin Muhammed-Amin, (2005). Madcma'al-Ansab va-l-Aşdcar, Vvedeniye, Perevod s arabskogo-persedskogo i tyurskogo tekst, faksimile aftografa, kommentarii i ukazateli Ş. Vahidova, A. M. Muminova, B. Aminova, Dayk-Press, Almatı.

Abdullah Temizkan ve Erhan Aktaş, (2010). "Türk Devlet Geleneğinde iktidarın Meşrulaştırmasında Rüyanın Kullanımı" II. Uluslar arası Türk Dünyası Kültür Kongresi, 19-25 Nisan 2010 Çeşme-lzmir.

Abdullah Temizkan, (2011). Türk Tarihinde Meşruiyetin Kaynağı ve Öteki Sorunu, Türk Yurdu, S.289, Eylül, s.259-263.

Abdurazzoq Samarkandi, (2008). Matlai Sa'dayn ve Macmai Bahrayn, Çev.: Asamiddin Orinbayev, Özbekistan Yayınevi, Taşkent.

Adizova, İkboloy, (2009). Özbek Mumtoz Adabiyoti Tarihi, (XVI-XIX. Asr I. Yarimi), Özb. FA. FAN Yayınları, Taşkent.

Adizova, İkboloy, (2008). Sözimni Okup Anlağaysen Özimni, Gafur Gulom Nomidagi Adabiyot va Sanat Neşriyatı, Taşkent.

Ahmedov Boriboy, (1992). Özbek Ulusu, Nur Yayınevi, Taşkent.

Ahmedov, Boriboy (1994). Tarihdan Saboklar, Taşkent, Okituvçi Yayınevi.

Aka İsmail, (2014). Timur ve Devleti, 3.baskı, Türk Tarih Kurumu, Ankara.

Alan, Hayrunnisa, (2007). Bozkırdan Cennet Bahçesine Timurlular (1360-1506), Ötüken Yayınevi, İstanbul.

Alan Hayrunnisa, (2017). Türk Tarihinde Hanedan Kuruluş Geleneği Ve Timurlu Hanedanındaki Tezahürü, Timurlu Tarihine Adanmış Bir Ömür 75. Doğum yılında Prof. Dr. İsmail Aka'ya Armağan, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü, Ankara.

Ali Yazdi Şarafiddin, (1994). Zafarnoma, Çev. Omonullo Boriyev, Kamalak Yay., Taşkent.

Alpargu, Mehmet, (2002). "Türkistan Hanlıkları", Türkler, C.8, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara.

Amiriy, (1994). Deboça, Özb. FA Alişer Nevai adındaki Devlet Edebiyatı Müzesi El Yazmalar Fondu, No: 403.

Anks Fon Kyugelgen, Legimitatsiya Vlasti Mangitov v Proizvedeniyah İh İstorikov, s. 24.

Avaz Muhammad Attor Hukandiy, Tarih-i Cahonnamoyi, C. II, Özb. FA ŞE El Yazmalar Bölümü No: 9455.

Avaz Muhammad Attor Hukandiy, (1991). Tarihi Cihannamoyi, Farsçadan

çev. Ş. Vohidov, Şark Yulduzi Dergisi, Sy. 8, s. 119-137, Taşkent.

Babacanov, (2010). Kokandskoe Hanstvo: Vlast, Politika, Religiya, Tokio-Taşkent.

Bartold, V.V. (1964). Soçineniya T. I, II, Rabotı Po Otdelnım Problemam İstorii Sredney Azii, İzdat. Nauka, Moskva.

Bartold, V.V. (1966) Soçineniya, T.VI, Teokratiçeskaya İdeya i Svetskaya Vlast v Musulmanskom Gosudarstve, Nauka, Moskva, s.303-319.

Beysembiyev, Timur (1987). Tarihi Şahruhi Kak İstoriçeskoy İstoçnik, Nauka Yayınları, Alma-Ata.

Beysembiyev, Timur, (1985). Legenda – o Proishocdenii Kokandskih Hanov Kak İstoçnik Po İdeologii v Sredney Azii (na Meterialah Kokandskoy İstografii), Kazahstan, Srednyaya Aziya i Sentralnaya Aziya v XVI-XVIII vv., Nauka, Almata.

Bobobekov, H. N. (2006). İstoriya Kukanda, Taşkent, İzdatelstvo Fan Akademiya nauk Respubliki Uzbekistan.

Bobobekov, H. N. (2016). Kukon Tarihi, Fan va Tehnalogiya Yayınevi, Taşkent.

Bobur, Zahiriddin Muhammad, (1989). Boburnoma, Yay. haz. P. Şamsiyev, Yulduzça, Taşkent.

Bregel Yuri, B.V. Lunin (Resenziya), (1965). Srednyaya Azii v Dorevolyutsionnom i Sovetskom Vostokovedenii. İzd.Nauka, Uzbekiskoy SSR, Taşkent.

Bregel Yuri, (1995). Khokand Khanat, J. L. Esposito (ed. in chief) "The Oxford Encyclopedia of modern Islamic worlds". New York, Oxford: Oxford Univ. press, , pp. 430-431.

Bregel, Yuri (1982), "Tribal Tradition and Dynastic History: The Early Rulers of The Kongrats According to Munis", Asian and African Studies, 16, İsrail, ss. 357–398.

Bulduk, Üçler, (2006). Hokand Hanlığı ve İbret'in Fergana Tarihi, Berikan Yayınları, Ankara.

Çelik B. (2007). "Cengizli Hakimiyet Anlayışının Değiştirme Girişimleri: Kongrat Hive Hanlığı Örneği", Akademik incelemeler, C.2, S.1, 175-187.

Ergaşev, K., (1992). Nadira Begim ve Altın Beşik Afsonası, Özbekiston Adabiyati ve Sanatı Gazetasi, 2 Eylül.

Erkinov Aftandil (2013). "Fabrication of Legitimation in The Khoqand Khanate Under The Reing of Umar-Khan (1225-1237/1810-1822): Palace Manuscript of "Bakhtiyar-Nama" Daqayiqi Samarqandi as a Source for

The Legend of Altun Bishik", Manuscripta Orientalia, Vol.19 No.2. December. s. 3-15.

Farğona Ölkaşunosligi. (1996). Farğona Ölkaşunoslar Muzeyining 100 yilligiga bağişlangan ilmiy işlar töplami. Farğona şahri.

Gumilev, Lev Nikolayeviç (2002). Eski Türkler, Çev: D.Ahsen Batur, Selenge Yayınları, İstanbul.

Hâcib, Yusuf Has (1974). Kutadgu Bilig II, Çev: Reşid Rahmeti Arat, Türk Tarih Kurumu Yayınevi, Ankara.

Hakimhon Tora, Muhammad (2010). Muntahab at-Tavorih, (Hokand va Buhara Tarihi, Sayosat va Hotiralar), Çev. Ş. Vohidov, Yangi Asr Avlodi Yay. Taşkent.

Hocayev, Ablat, (2013). Fargona Tarihiga Oid Ma'lumotlar (Kadimiy va İlk Urta Asr Manbalaridan Tarjima va Ularga Şarhlar), Fargona Yayınları, Fargona.

Hudoyorhonzoda, (2012). Ancum ut-Tavorih, Çev. Vohidov Ş., Giriş, İzahlar ve Faksimile yayın müellifleri Ş. Vohidov, H. Bobobekov, Taşkent.

Hudayarhanzade, (2011). Andcum at-Tavarih (Zvezdı İstorii), Fars-Tacik dilinden Rusça'ya tercüme ve izahlar müellifi Ş. Vahidov, Ş. Elşibaev, Yangi Asr Avlodi Yay., Taşkent.

Hokandiy, Niyoz Muhammad (2014). İbratul Havokin, Çev., Şodmon Vohidov, Turon Zamin Ziyo Yayınevi, Taşkent.

Hurşut, Enver, (1984). Muntahab ut-Tavorih – Kak İstoçnik Po İstorii Sredney Azii İ Sopredelnıh Stran XVIII-XIX vv., Obşestvennıye nauki v Uzbekistane, No:7, s.36-42.

İbrat, İshokhon, (1991). Farğona Tarihi. Yayına Haz. H. Bobobekov, M. Hasani, Kamalak Yayınevi, Taşkent.

Ibn Haldun, (1977). Mukaddime, C.I, Çev.: Turan Dursun, Onur Yayınları, Ankara.

Kadirova, Mahbuba, (1972). Amiriy, Devon, Özbek Tilidagi Şe'rlar, Özbekistan Fan Yayınevi, Taşkent.

Kafesoğlu, İbrahim, (2013). Türk Milli Kültürü**,** Ötüken Neşriyatı, İstanbul.

Kayumov Aziz, (2009). Asarlar, C.5, Mumtoz Söz Yayınları, Taşkent.

Kayumov Polat, (2011). Hokand Tarihi ve Uning Adabiyoti, Taşkent, Tamaddun Yayınevi.

Koç, Dinçer, (2015). Rus Elçilik Raporlarına Göre Hokand Hanlığı (XIX. yüzyıl İlk Yarısı), İdeal Kültür&Yayıncılık, İstanbul.

Konukçu, Enver, (2013). "Hokand Hanlığı," DİA Cilt. 18. İstanbul.

Kyugelgen, Anks Fon, (2004). Legimitatsiya Sredneaziatskoy Dinastii Mangitov v Proizvedeniyah İh İstorikov (XVII-XIX), Dayk-press, Almatı,

Marğiloniy, Muhammad Aziz, (1999). Tarihi Aziziy (Farğona Çor Mustamlakasi Davrida), Yayına Haz. Ş. Vohidov, D. Sangirova, Manaviyat Yay., Taşkent.

Mirzo Uluğbek, (1994). Tort Ulus Tarihi, Özbekçe Çev. B. Ahmedov, N. Norkulov ve M. Hasaniy, Çulpon Yayınevi, Taşkent.

Mirzo Olim Mahdum Hocı, (1915). Tarihi Turkiston, Özb. FA ŞE El Yazmalar Bölümü, No: 5751, Taşkent.

Mirzo Olim Müşrif, (1901-1902). Ansob as-Salotin ve Tavorih al-Havokin, Özb. FA ŞE El Yazmalar Bölümü No: 1314, Taşkent.

Muhammad Solih Hoca Toşkandiy, Tarih-i Cadida-i Toşkand, Özb. FA ŞE El Yazmalar bölümü, No: 11071.

Nabiyev, R.N, (1973). İz İstorii Kokandskogo Hanstva (Feodalnoye Hozyaystvo Hudayarhana), Uzbekiskoy SSR Fan Yayınları, Taşkent.

Nalivkin, V., (1886). Kratkaya İstoriya Kokandskago Hanstva, İmperatorskogo Universiteta Yay., Kazan.

Nodira Komila, (2001). Devon, Abdulla Kodiri nomidagi Halk Merosi Naşriyoti, Taşkent.

Ögel, Bahaettin, (1981). Hun imparatorluğu Tarihi, C.l, Ankara.

Özbekiston Tarihi, (2011). Haz: R Murtazayeva ve başkalar, Akademiya, Taşkent.

Pismennıy Pamyatniki Vostoka, (1968). İstoriko-filologeçiskiye İssledovaniya, Yejigodnik, , Nauka, Moskova.

Scott C. Levi, (2017). The Rise And Fall Of Khoqand 1709-1776, University of Pittsburgh Press, Pittsburg.

Shioya Akifumi, (2014) Povorot and the Khanate of Khiva: a new canal and the birth of ethnic conflict in the Khorazm oasis, 1870s–1890s, Central Asian Survey, Vol. 33, No. 2, 232-245.

Özbekiston Tarihi Fani Dasturi, (1996). Universitetlar va Pedagogika Oliy Ökuv Yurtları Tarih Fakultetlari Uçun, Taşkent.

Özbekiston Tarihi, Turkiston Çorizm Mustamlakaçişigi Davrida, (2011). Yayına Haz. Hamdam Sodikov, Narzulla Jörayev, 1.kitap, Şark Yayınevi, Taşkent.

Togan, Zeki V., (1981.) Bugünkü Türkili (Türkistan) ve Yakın Tarihi, C-I. Enderun Kitabevi, İstanbul.

Umarov Şohruhbek, (2016). Hudoyorhon Avlodlari Tarihi (Hotira – Mangu Qadriyat), Adabiyot Uçqunlari Yayınevi, Taşkent.

Umidiy, (2007). Muhammad Umar Kori, Maktupçay-i Han, Yayına Haz. O. Calilov, Taşkent.

Umidiy, Muhammad Umar Kori, (2007). Maktupçay-i Han, Yayına Haz. O. Calilov, Taşkent.

Yusupov Şarif, (1999). Hufiya Katlamlar, Manaviyat Yayınevi, Toşkent.

Yusupov, (2013). Tarih ve Adabiyot Bostoni, Manaviyat Yayınevi, Taşkent.

Vohidov, Şodmon, (2010). Kukon Honlıgida Tarihnavislik (Genezisi, Funksiyaları, Namoyandaları, Asarlari) Akademnaşr Yayınları, Taşkent.

Vohidov, Şodmon, (2014). Kukon Honligi Tarihi (Honlık Tarihi Manbalarda), C.1, Taşkent,

Zahiriddin Muhammad Bobur Ensiklopediyasi, (2014). Şark-Naşriyot-Matbaa Aksiyadorlik Kompaniyasi Boş Tahririyati, Taşkent.